

RS Global

ISSN 2413-1032

WORLD SCIENCE

Multidisciplinary Scientific Edition

WORLD SCIENCE

№ 5(33)
Vol.5, May 2018

Copies may be made only from legally acquired originals.

A single copy of one article per issue may be downloaded for personal use (non-commercial research or private study). Downloading or printing multiple copies is not permitted. Electronic Storage or Usage Permission of the Publisher is required to store or use electronically any material contained in this work, including any chapter or part of a chapter. Permission of the Publisher is required for all other derivative works, including compilations and translations. Except as outlined above, no part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the Publisher.

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,
Scientific Educational Center
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://ws-conference.com/>

E-mail: rsglobal.poland@gmail.com

Tel: +4(857) 898 55 10

The authors are fully responsible for the facts mentioned in the articles. The opinions of the authors may not always coincide with the editorial boards point of view and impose no obligations on it.

CHIEF EDITOR

Ramachandran Nithya Professor in Finance and Marketing, Oman

EDITORIAL BOARD:

Nobanee Haitham Associate Professor of Finance, United Arab Emirates

Almazari Ahmad Professor in Financial Management, Saudi Arabia

Lina Anastassova Full Professor in Marketing, Bulgaria

Mikiashvili Nino Professor in Econometrics and Macroeconomics, Georgia

Alkhawaldeh Abdullah Professor in Financial Philosophy, Hashemite University, Jordan

Mendebaev Toktamys Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazakhstan

Yakovenko Nataliya Professor, Doctor of Geography, Shuya

Mazbayev Ordenbek Doctor of Geographical Sciences, Professor of Tourism, Kazakhstan

Sentyabrev Nikolay Professor, Doctor of Sciences, Russia

Ustenova Gulbaram Director of Education Department of the Pharmacy, Doctor of Pharmaceutical Science, Kazakhstan

Harlamova Julia Professor, Russia

Kalinina Irina Professor of Chair of Medicobiological Bases of Physical Culture and Sport, Dr. Sci.Biol., Russia

Imangazinov Sagit Director, Ph.D, Kazakhstan

Dukhanina Irina Professor of Finance and Investment Chair, Doctor of Sciences, Russian Federation

Orehowskyi Wadym Head of the Department of Social and Human Sciences, Economics and Law, Doctor of Historical Sciences, Ukraine

Peshcherov Georgy Professor, Russia

Mustafin Muafik Professor, Doctor of Veterinary Science

Ovsyanik Olga Professor, Doctor of Psychological Science, Russian Federation

Temirbekova Sulukhan Dr. Sc. of Biology, Professor, Russian Federation

Kuzmenkov Sergey Professor at the Department of Physics and Didactics of Physics, Candidate of Physico-mathematical Sciences, Doctor of Pedagogic Sciences

Safarov Mahmatali Doctor Technical Science, Professor Academician Academia Science Republic of Tajikistan

Omarova Vera Professor, Ph.D., Kazakhstan

Koziar Mykola Head of the Department, Doctor of Pedagogical Sciences, Ukraine

Tatarintseva Nina Professor, Russia

Sidorovich Marina Candidate of Biological Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor

Polyakova Victoria Candidate of Pedagogical Sciences, Russia

Issakova Sabira Professor, Doctor of Philology,

Kolesnikova Galina Professor, Russia

Utebaliyeva Gulnara Doctor of Philological Science, Kazakhstan

Uzilevsky Gennady Dr. of Science, Ph.D., Russian Federation

Krokhmal Nataliia Professor, Ph.D. in Philosophy, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Chorny Oleksii D.Sc. (Eng.), Professor, Kremenchuk

Pilipenko Oleg Head of Machine Design Fundamentals Department, Doctor of Technical Sciences, Ukraine

Nyyzbekova Kulanda Candidate of pedagogical sciences, Kazakhstan

Cheshmedzhieva Margarita Public Law and Public Management Department, Bulgaria

Svetlana Peneva MD, dental prosthetics, Medical University - Varna, Bulgaria

Rossikhin Vasilii Full dr., Doctor of Legal Sciences, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine

Pikhtirova Alina PhD in Veterinary science, Sumy national agrarian university, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

доктор психологічних наук, професор *Радчук Г. К.*

Україна, м. Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ARTICLE INFO

Received 06 April 2018
Accepted 03 May 2018
Published 12 May 2018

KEYWORDS

student,
higher professional education,
value,
axiogenesis,
value orientations

ABSTRACT

The article describes a study of structural and dynamic characteristics of students' value orientations and the dominant tendencies in the axiogenesis of students - future specialists in the humanities in the process of studying at a higher education institution. Empirical research shows the dominance of security, maturity and self-determination as being the most important factors for students. Conservative values, on the other hand, are shown to be insignificant. Dynamics of students' axiogenesis during their studies at a higher educational institution is characterized by a decline in perceived importance of values from the first to the third year, which can show the so-called "value crisis". In general, the trajectory of values changing from the first to the fifth course indicates a significant reduction in the perceived importance of conservative values (especially social culture and conformism) and the gradual increase in significance of the values of openness to change (self-determination) and self-transcendence (maturity and spirituality). It is established that the value-sense formation of future specialists in the humanities is characterized by certain contradictions and problems, among which particular attention should be paid to many students experiencing the anomic stress phenomenon, which is a sign of their alienation in educational process.

© 2018 The Authors.

Вступ. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної молоді набуває сьогодні стратегічного характеру, оскільки від того, які позиції будуть визначати дух народу в найближчі десятиліття, залежить розвиток суспільства і держави. Особливий інтерес викликає стан ціннісної сфери тих громадян, які завжди несли підвищену відповідальність за духовно-моральне здоров'я народу, – вчителів, психологів, соціальних педагогів, соціальних працівників. Саме представники цих професій безпосередньо впливають на становлення конкретної підростаючої особистості. Тому дослідження особливостей ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх фахівців гуманітарного профілю є першочерговим завданням.

Пристаючи до вивчення ціннісно-сислової сфери майбутніх фахівців, ми виходили з того, що насамперед треба визначити загальну ціннісну спрямованість студентів, їхні життєві цінності. Науковці зазначають, що аксіогенез як інтегральне диспозиційне утворення особистості зі складною структурою, треба оцінювати як цілісний феномен (О. Г. Асмолов, Б. С. Братусь, І. Д. Бех, З. С. Карпенко, Д. О. Леонтьєв, М. Рокич, Ш. Шварц, М. С. Яницький та ін.)

Мета дослідження полягала у вивченні структурних та динамічних характеристик ціннісних орієнтацій студентів, встановленні домінуючих тенденцій та особливостей аксіогенезу майбутніх фахівців у процесі навчання у вишах.

Результати дослідження. Вибірку емпіричного дослідження склали майбутні фахівці гуманітарного профілю: психологи, практичні психологи, соціальні працівники, соціальні педагоги, вчителі іноземних мов, початкових класів, хімії і біології, трудового навчання віком 17 – 24 роки. Репрезентативність вибірки забезпечувалася методом квот. Сукупний обсяг вибірки – 546 осіб.

У дослідженні була використана методика для вивчення цінностей особистості Ш. Шварца у модифікації О. Л. Ліхтарнікова [1]. Концептуальне визначення цінностей, висунуте Ш. Шварцом, включає п'ять формальних ознак: 1) цінності – це поняття та переконання, 2) що стосуються бажаних кінцевих станів або поведінки; 3) специфічні ситуації, 4) що управляють вибором та оцінкою поведінки та подій, 5) впорядковані щодо відносної важливості [4]. Цінності у цій концепції розглядаються як уявлення про цілі, котрі слугують основними керівними принципами у житті людини. Вони представляють собою певні критерії вибору та оцінки людиною своїх дій, а

також оцінки інших людей та подій. Таким чином, цінності слугують критеріями, за якими людина визначає своє ставлення до світу, включаючи ставлення до себе (самоставлення). Ш. Шварц вважає, що найбільш істотним змістовим аспектом, що лежить в основі відмінностей між цінностями, є тип мотиваційних цілей, які вони виражають. Тому він згрупував окремі цінності у типи цінностей відповідно до спільності їх цілей [4].

За допомогою методики Ш. Шварца ми досліджували пріоритети не тільки окремих цінностей, але і мотиваційних типів, значущих та незначущих для майбутніх фахівців. На основі усереднених даних була одержана ієрархія ціннісних уявлень сучасних студентів, тобто ієрархія тих принципів, якими вони керуються у реальному житті та у даний момент (табл 1). У проведеному дослідженні, найбільш значущими для студентів виявилися такі мотиваційні типи, як безпека (5,1) і зрілість (4,98), далі йдуть самовизначення (4,69), досягнення (4,56), соціальність (4,54), стимулювання (4,49), підтримка традицій (4,49), насолода (4,45) і духовність (4,4), а також соціальна влада (3,75), конформізм (3,67) і соціальна культура (3,48). У дужках вказані значення усереднених балів, що показують ступінь значущості мотиваційних блоків для студентів.

Таблиця 1. Середні значення ціннісних блоків у сукупній студентській вибірці (обсяг вибірки 546)

Показники	Ціннісні шкали											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Сер.знач.	44.45	44.56	33.75	44.69	44.49	43.67	44.49	44.54	55.10	44.98	43.48	44.40
Станд. відхил.	40.08	40.16	30.08	40.06	40.07	40.09	40.08	40.06	50.06	00.07	30.06	40.06

1 – насолода, 2 – досягнення, 3 – соціальна влада, 4 – самовизначення, 5 – стимуляція, 6 – конформізм, 7 – підтримка традицій, 8 – соціальність, 9 – безпечність, 10 – зрілість, 11 – соціальна культура, 12 – духовність

Таким чином, сучасні студенти більше націлені на досягнення почуття спільності, належності, безпеки нації, сім'ї і близьких людей, справжньої дружби, фізичне і духовне здоров'я, відповідальності, надійності, довіри (блок «безпека») та встановлення почуття власної гідності, зрілого кохання (глибокої емоційної та духовної близькості), мудрості (зрілого розуміння світу), краси природи і мистецтва, відкритості (блок «зрілість»). Найменш значущими є цінності «соціальна культура», «конформізм» та «соціальна влада».

На основі групових результатів будемо порівняльні графіки для співставлення ціннісних просторів студентів першого, третього та п'ятого курсу. Отож, при аналізі ми будемо порівнювати не індивідуальні ціннісні простори, а простори ціннісних переваг певної групи із просторами інших груп (ми розділили групи за курсами – і будемо порівнювати між собою результати дослідження студентів першого, третього та випускного курсів). Будуючи графік, за шкалою X розташовуємо 12 ціннісних субшкал (за їх порядковим номером), а за шкалою Y відкладаємо числові показники середнього значення за даними всієї групи за кожною ціннісною шкалою.

Графік показує приблизно однакову картину розподілу ціннісних пріоритетів як для студентів першого і третього курсів (профіль графіка фактично повторюється) (рис. 1.).

Водночас студенти третього курсу обережніші в оцінці цінностей, ніж студенти першого курсу, що проявляється у тому, що вони значно нижче оцінюють майже усі перераховані у питальнику цінності. Найбільші розбіжності відзначаються в оцінці конформізму та соціальної культури. Аналізуючи дану ситуацію можна говорити про ціннісну кризу, яку переживають студенти після вступу до вишу, що характеризується аномією. Явище аномії відображає ситуацію послаблення соціальних норм унаслідок розходження між завищеними очікуваннями студентів та обмеженістю їх реалізації в освітньому середовищі вишу. Відтак, вони перестають відчувати свою причетність до того, що відбувається, розвивається відчуженість. Можна говорити про деградацію культурної та соціальної структури, що призводить до аномічної напруги. При цьому нові соціальні норми та цінності (у тому числі і ті, що декларуються) відкидаються.

Найнижче, але приблизно однаково студенти третього і п'ятого курсу оцінюють цінності соціальної культури, конформізму та соціальної влади. При цьому впродовж навчання зберігається пріоритетність таких цінностей як безпека та зрілість. Водночас спостерігається деяке ігнорування таких цінностей як конформізм та соціальна культура. Можна зробити

висновок, що для студентів понижується значущість нормовідповідної поведінки, лояльності до соціальних правил та норм. Важливими стають цінності самовизначення.

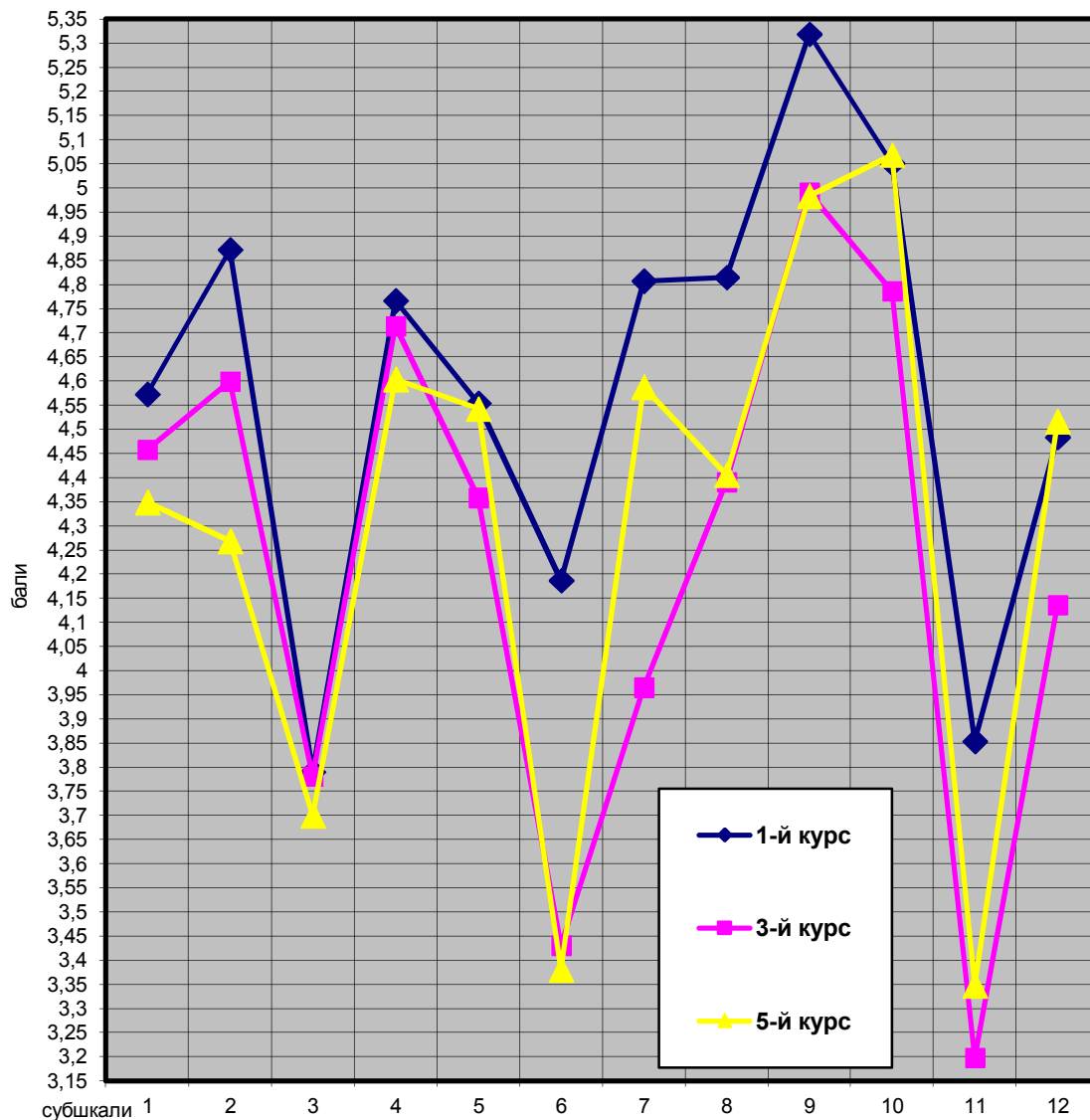

Рис. 1. Структури цінностей студентів першого, третього та п'ятого курсів

За критерієм Стьюдента статистично значущі відмінності у ціннісних просторах студентів першого та третього курсів спостерігаються насамперед щодо вибору цінностей «підтримка традицій» ($t = 4.18$ при $p < 0,001$), «конформізм» ($t = 3.20$ при $p < 0,01$), «соціальна культура» ($t = 3,52$ при $p < 0,01$), «соціальність» ($t = 2.60$ при $p < 0,05$), «безпека» ($t = 2.12$ при $p < 0,05$) та «духовність» ($t = 1.85$ при $p < 0,05$).

Значущих відмінностей у ціннісних просторах студентів третього та п'ятого курсів не спостерігається, окрім значущого зростання цінності «підтримка традицій» ($t = 2.90$ при $p < 0,01$) та «духовність» ($t = 2.07$ при $p < 0,05$).

Впродовж навчання з першого до п'ятого курсу найістотніші зміни відбулися щодо вибору цінності «соціальна культура» у бік зменшення її значущості ($t = 3.90$ при $p < 0,001$) (табл. 2). Менш істотно знизилася значущість цінностей конформізму ($t = 3.48$, при $p < 0,01$), соціальності ($t = 2.82$ при $p < 0,05$) та безпеки ($t = 2.56$ при $p < 0,05$).

Проводимо повторне рангування цінностей і присвоюємо вторинний ранг №1 цінності із найбільшим середнім балом, наступній цінності – ранг №2 і т.д. У результаті отримуємо таблицю із груповими ієрархіями ціннісних орієнтацій (табл. 3).

Таблиця 2. Відмінності у ціннісних виборах студентів першого та п'ятого курсів

№ п/п	Назва цінності	1-й курс		t-критерій		5-й курс	
		Середнє	Похибка			Середнє	Похибка
1	Насолода	4,572647	0,148749	1,01		4,348784	0,165769
2	Досягнення	4,872059	0,430921	1,34		4,268108	0,127522
3	Соціальна влада	3,790441	0,139138	0,46		3,699324	0,141148
4	Самовизначення	4,766324	0,092625	0,99		4,603919	0,13626
5	Стимуляція	4,553676	0,123876	0,07		4,542432	0,119288
6	Конформізм	4,186765	0,199492	3,48	**	3,380541	0,117714
7	Підтримка традицій	4,807353	0,113253	1,24		4,587838	0,135669
8	Соціальність	4,814706	0,089415	2,82	*	4,405405	0,114594
9	Безпечність	5,318676	0,073625	2,56	*	4,983378	0,108392
10	Зрілість	5,050735	0,080255	-0,14		5,068649	0,096622
11	Соціальна культура	3,853676	0,079415	3,90	***	3,347297	0,10277
12	Духовність	4,483529	0,085256	-0,29		4,516216	0,07629

* - відмінності значущі при $p < 0,05$, ** - при $p < 0,01$, *** - при $p < 0,001$

Таблиця 3. Рангові значення типів цінностей перших, третіх та п'ятих курсів (обсяг вибірки 546)

Типи цінностей	Курси				
	№	1 - й курс	3-й курс	5-й курс	загалом
Насолода	1	8 (4,5726)	5 (4,4574)	8 (4,3488)	8 (4,4564)
Досягнення	2	4 (4,8721)	4 (4,5991)	9 (4,2681)	4 (4,5688)
Соціальна влада	3	12 (3,7904)	10 (3,7806)	10 (3,6993)	10 (3,7533)
Самовизначення	4	7 (4,7663)	3 (4,7141)	3 (4,6039)	3 (4,6906)
Стимуляція	5	9 (4,5537)	7 (4,3580)	5 (4,5424)	7 (4,6403)
Конформізм	6	10 (4,1868)	11 (3,4307)	11 (3,3805)	11 (3,6741)
Підтримка традицій	7	6 (4,8074)	9 (3,9648)	4 (4,5878)	6 (4,4923)
Соціальність	8	5 (4,8147)	6 (4,3907)	7 (4,4054)	5 (4,5434)
Безпека	9	1 (5,3188)	1 (4,99)	2 (4,9834)	1 (5,1015)
Зрілість	10	3 (4,9465)	2 (4,7859)	1 (5,0686)	2 (4,9845)
Соціальна культура	11	2 (5,0507)	12 (3,1978)	12 (3,3473)	12 (3,4818)
Духовність	12	11 (3,8537)	8 (4,1363)	6 (4,5162)	9 (4,4002)

У стовпчиках подано внутрішньогруповий ранг названої цінності і середнє значення групових оцінок за вказаною шкалою цінності. Бачимо значні розбіжності у важливості певних цінностей для різних груп.

Цінності, що потрапили до верхньої частини ієрархії, ми інтерпретували як визначальні, до середньої частини як бажані, але не значущі, до нижньої – як не значущі. Відтак, цінність, яка визнана найбільш значущою, – це цінність безпеки, домінує в усіх групах. Ціннісний тип безпеки включає у себе наступні цінності: почуття спільності, приналежності (відчуття, що інші турбуються про мене), безпека нації (захищеність своєї нації від ворогів), безпека сім'ї і близьких людей, справжня дружба (близькі друзі), здоров'я (фізичне і духовне), відповідальність, надійність, заслуга на довіру. Ш. Шварц підкреслює, що мотиваційна ціль цього типу – безпека для інших людей і для себе, стабільність суспільства і взаємостосунків. Водночас цінності, які належать до колективної безпеки, значною мірою виражають мету безпеки і для особистості

Згідно з А. Маслоу, безпека належить до цінностей «здорового регресу» (заради гомеостазу, капітуляції, залежності, захисту від реальності або звільнення від неї), що підпорядковується цінностям розвитку [2]. За словами вченого, ці дві групи цінностей діалектично пов'язані між собою, утворюючи динамічну рівновагу. Можливість повернення до нижчих цінностей не зникає ніколи, і в цьому контексті такий процес повинен розглядатися не тільки як патологія, а як абсолютна необхідність для цілісності всього організму і як передумова функціонування вищих потреб. Безпека, на думку А. Маслоу, – це необхідна умова любові, яка, у свою чергу, є обов'язковою умовою само актуалізації [2]. Він зазначає, що очевидним є той факт, що більшу частину часу у більшості людей нижчі цінності домінують над вищими потребами і цінностями. На думку вченого, тільки найбільш зрілі індивіди

обирають вищі цінності (і це тільки при відносно сприятливих життєвих обставинах), але і це, ймовірно, відбувається через задоволеність нижчих цінностей, які, будучи задоволеними, перебувають у пасивному стані [2].

Водночас деякі ціннісні зрушення, котрі відбуваються на п'ятому курсі виводять на лідируючі позиції цінність зрілості. Ціннісна шкала «зрілість» охоплює такі цінності, як почуття власної гідності (віра у власну цінність), зріле кохання (глибока емоційна і духовна близькість), мудрість (зріле розуміння світу), світ краси (краса природи і мистецтва), відкритість до чужих думок.

Розглянемо, які ціннісні шкали зайняли 2-ранг та 3-ранг в ієрархії ціннісних орієнтацій. Студенти першого курсу визнали другою за важливістю ціннісну шкалу «соціальна культура», що включає в себе: повагу до думки інших (врахування інтересів інших людей, уникання конфронтації), право на усамітнення (право на особистий простір), єднання з природою (злиття з природою), поміркованість, скромність, захист природи і збереження навколишнього середовища, уникнення крайнощів у почуттях і діях. Для студентів третього курсу друге місце займає шкала «зрілість». Це свідчить про серйозну перебудову у сфері Я, а пізніше на п'ятому курсі ця цінність виходить на перше місце.

Різка ціннісна перебудова відбувається у студентів третього курсу і щодо усвідомлення цінності самовизначення. Якщо на першому курсі вона займала сьомий щабель, то на третьому і п'ятому - стійко займає третю позицію. Ціннісна шкала самовизначення включає такі цінності як свобода (свобода дій та думок), творчість, вибір власних цілей, логічність, допитливість. Центральним моментом самовизначення є самодетермінація, власна активність, усвідомлене прагнення посісти певну позицію. Окрім того, на нашу думку, цінність самовизначення пов'язана зі спрямованістю у майбутнє як суттєвою характеристикою цього віку.

Особливої уваги заслуговує група цінностей, визнана як незначущі. Це цінності, яким ми за описаною процедурою присвоїли ранги 10, 11 і 12. На останнє 12 місце студенти одностайно відсунули ціннісну шкалу «соціальна культура» (взаємність у стосунках, уникання боргів, єднання з природою, байдужість до світських турбот, активна участь у житті, поміркованість у всьому, скромність). Хоча, як зазначалося вище, для першого курсу ця цінність займає третю значущу позицію. Передостаннє рейтингове місце займає цінність конформізму (вихованість, самообмеження, виконавчість, обов'язковість). Цінність «духовність» (внутрішня гармонія (бути в ладу із собою), духовне життя, зміст життя (цілі життя), право на усамітнення (право на особистісний простір), єднання з природою (злиття з природою) здійснює позитивну динаміку від першого до п'ятого курсів, поступово підвищуючи свій рейтинг з 11-ї позиції до 6-ї, тобто з незначущої позиції – до бажаної.

Окремо розглядалися суперечності в ціннісних просторах студентів, оскільки, за Ш.Шварцом, мотиваційні типи пов'язані біполярними відносинами. Суперечності виникають при виборі суб'єктами одночасно двох біполярних цінностей або, навпаки, коли ці цінності набувають одночасно низьких значень. Саме тоді структура цінностей характеризується динамічними мотиваційними суперечностями.

Структура цінностей студентів першого курсу характеризується такими суперечностями: 1) студенти одночасно вважають як незначущі цінності стимуляції (різноманітне цікаве життя, наповнене новизною, змінами гострими переживаннями, ризиком та сміливістю) та конформізму (врахування інтересів інших людей, уникання конфронтації, поміркованість, лагідність, скромність, захист природи і збереження навколишнього середовища, уникнення крайнощів у почуттях і діях); 2) так само у кінці рейтингової шкали знаходять одночасно цінності соціальної влади (соціальна влада, контроль над іншими, домінантність, управління іншими, право бути лідером чи керувати, впливовість) та духовності (внутрішня гармонія, духовне життя, зміст життя, право на особистісний простір, єднання з природою), що знаходяться у суперечливих відносинах [3].

На третьому та п'ятому курсах у ціннісних просторах студентів існують динамічні мотиваційні суперечності між цінністю зрілості (почуття власної гідності, глибока емоційна і духовна близькість, мудрість, краса природи і мистецтва, відкритість до чужих думок) та цінністю самовизначення (свобода дій та думок, творчість, вибір власних цілей, допитливість), що знаходяться в опозиції.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження показує такі особливості ціннісної структури майбутніх фахівців гуманітарної сфери:

1) переважання як значущих для студентів цінностей безпеки. Метою цього мотиваційного блоку є необхідність безпеки для інших людей і для себе, стабільність

суспільства і взаємостосунків. На нашу думку, це пов'язано передусім з нестабільною ситуацією у нашому суспільстві, що не сприяє задоволенню так званих нижчих потреб. Це необхідно для цілісності всього організму і є передумовою функціонування вищих цінностей, зокрема цінностей зрілості;

2) цінності зрілості впродовж навчання у виші постійно займають одну із лідируючих позицій у ціннісних просторах студентів. Це відображає спрямованість студентів на пошук сенсу життя, розуміння світу та внутрішньої гармонії;

3) значущими виступають також цінності самовизначення як досягнення автономності, самостійності, свободи творити та вільно і впевнено висловлювати свої думки, тобто реалізувати потребу у самоактуалізації;

4) незначущими студенти вважають такі консервативні цінності як цінності соціальної культури та конформізму, котрі спрямовані на врахування соціальних потреб і норм, адаптацію особистості до суспільних вимог;

5) окремо слід вказати на відносно низький рейтинг цінностей духовності, що спрямовані на досягнення внутрішньої гармонії, переважання духовного над матеріальним та розуміння свого призначення у світі.

Серед динамічних тенденцій аксіогенезу студентів впродовж навчання у виші можна вказати наступні:

1) різке падіння значущості цінностей з першого до третього курсу, що може свідчити про так звану «ціннісну кризу». Особливо падає значущість цінностей конформізму та соціальної культури, Це може трактуватися як явище аномії, що відображає ситуацію послаблення соціальних норм унаслідок розходження між завищеними очікуваннями студентів та обмеженістю їх реалізації в освітньому середовищі вишу;

2) поступове утвердження як значущих для студентів з першого до п'ятого курсів цінностей зрілості та цінностей самовизначення;

3) поступове підвищення ролі цінностей духовності, їх перехід з позиції незначущих цінностей на позицію бажаних цінностей.

Загалом траєкторія ціннісних змін від першого до п'ятого курсу вказує на істотне зменшення ролі консервативних цінностей (особливо соціальної культури та конформізму) і поступове посилення значущості цінностей відкритості до змін (самовизначення) та цінностей самотрансцендентності (зрілість та духовність). Ця тенденція відображає важливу особливість ціннісно-сислової сфери особистості цього віку – подолання залежності і формування автономії особистості та зростання значущості цінностей зміни та саморозвитку. Друга тенденція – посилення ціннісних суперечностей, за яких індивідуалістична спрямованість на особисті досягнення вступає в суперечність з колективістською турботою про соціальне благополуччя.

Таким чином, емпіричне дослідження структурно-динамічних показників ціннісно-сислової сфери студентів засвідчило деякі позитивні тенденції трансформації ціннісних просторів студентів у процесі навчання у вишах. Водночас ціннісно-сислове становлення майбутніх фахівців гуманітарного профілю характеризується суперечностями та проблемами, серед яких особливо слід акцентувати увагу на переживанні багатьма студентами явища аномічної напруги, що засвідчує їхню відчуженість у процесі освіти. Ця обставина актуалізує необхідність створення більш сприятливого освітнього середовища щодо оптимізації цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лихтарников А. Л. Ценностный опросник (ЦО) Ш. Шварца и духовное развитие личности: нормальное и патологическое [Электронный ресурс] / А. Л. Лихтарников. – Режим доступа: http://diagnostika.spb.ru/co_1_1.html

2. Маслоу А. Психология бытия. Пер.с англ. / А. Маслоу. – М.: «Рефлбук», К.: «Ваклер», 1997. – 304 с.

3. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи Монографія / Г. К. Радчук. – Тернопіль, ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 380 с.

4. Schwartz S. H., Bilsky W. Toward a theory of the universal content and structure of values: extensions and cross-cultural replications // Journal of Personality and Social Psychology, 1990, vol. 58, p. 878–891.